

Fritidspædagogik og SFO set i lyset af folkeskolereformen (1)

Jesper Larsen, fritidspædagog.

Fritidspædagogikkens organisatoriske betingelser ændredes markant ved folkeskolereformens beslutning fra august 2014. Den læringsdominerede tilgang i skolen satte og sætter fritidspædagogikken og SFO under pres. To artikler – her er den første - vil stille skarpt på det.

Mere og bedre læring

Alle ville have mere læring. Vi stod med en folkeskolereform med overskriften 'Alle børn skal lære mere' og den blev da ofte benævnt som en læringsreform. Det er i denne nye organisering med en såkaldt læringsreform, at SFO'ens fritidspædagogik på ny skulle og skal finde plads.

Vi så flere og flere ambitiøse kommunale initiativer, der alle fokuserede skarpt på mere og bedre læring. Der kom nye stillinger som læringschefer, læringskonsulenter og forvaltninger, der i stigende grad ville organisere hele styringskæden omkring læring og det enkelte barns potentiale til at lære mere.

Måske er det ikke så dumt at stille det lidt halv-naive spørgsmål: Hvorfor al den læring? Eller måske mere interessant: Læring i modsætning til hvad? Hvad ser vi ikke, når vi kun vil tale om læring? Hvis læring er fornyelsen, hvad er så traditionen? Og hvad sker der med vores børn? Hvor bevæger fritidspædagogikken sig hen, imens vi omorganiserer for at kunne fokusere på mere læring?

Forskellen undervisning versus læring

En forskel mellem undervisning og læring bruges i reformen og i mange kommunale initiativer til at skelne mellem traditionel undervisning i et klasseværelse, hvor læreren står ved tavlen med et på forhånd defineret pensum, og hvor kvaliteten af aktiviteten stopper, når lektionen er forbi.

Læring dukker i modsætning hertil op som dynamiske samarbejder - ikke blot på tværs af professioner, men på tværs af organisationer som skole, SFO, fritidsklub, ungdomsskole, museum, svømmeklub, spejder og naturvejledere. En form for aktivitet, der matcher en tankegang om, at børn lærer 24 timer i døgnet, 7 dage om ugen og er mest motiverede, når de bruger kroppen og næsten ikke opdager, at der undervises.

Læring og fritid

Forskellen mellem læring og undervisning åbner dermed op for en anden forskel, nemlig mellem læring og fritid. Eller måske mere præcist som ønsket om at kollapse denne forskel.

Fritiden dukker pludselig op som et helt særligt velegnet sted for læring, netop fordi den nu ses som et alternativ til den traditionelle undervisning og som et potentiale for uanede mængder af muligheder for særlige og autentiske læringsoplevelser, mere variation og dermed mere motiverede børn og unge.

Sammen med Justine G. Pors har jeg andetsteds vist (Larsen 2015, Pors 2015), at skolereformen og andre aktuelle læringsinitiativer skabte en ny og hidtil uset rytme i børn og unges hverdagsliv.

Fra at vi har organiseret børn og unges liv som "lektion-frikvarter-lektion-spisepause- lektion-fritid" bestræber vi os i dag på at skabe ét sammenhængende landskab af potentielle læringsrum.

Alle aktører omkring børn og unge inviteres til at tage et medansvar for kerneopgaven læring. Skoler og forvaltninger spørger sig selv: Måske er der nogle muligheder for at arbejde mere læringsmålsbevidst nede i svømmeklubben? Måske kan SFO'ens tilbud om rollespil og leg, indbygge et fokus på læring? Det, der før var fritid eller pause fra en skoledag, dukker op som det, den var pause fra.

Tradition som ressource, men kun hvis den fornys

Fritidspædagogikkens særlige historik og tradition bliver en interessant størrelse i denne reformtid. Fritidspædagogikkens tradition for at være et alternativ til skolen og dens målstyrede aktiviteter bliver til et endnu-uudnyttet potentiale, der kan sikre bedre trivsel, bedre inklusion og bedre læring i folkeskolen. Fritiden og skoletiden blander sig på nye måder og bliver til 'alle tiders tid til læring'.

Fritidspædagoger har altid beskæftiget sig med læring, men med et afgrænset fokus i fritidens læring som uformelle eller ikke-formelle læreprocesser, som bidrog til udvikling og dannelse. Med skolereformen radikaliseres forventningerne om at 'undersøge' og 'udvikle' fritidspædagogikken, nu som læringsforløb, der spejler folkeskolens formål og målene for de enkelte fag.

Fritids- og ungdomspædagogikken er inviteret ind i skolen, men invitationen hviler på et paradoks. Kom ind i skolen netop som jer selv, som et alternativ til traditionel undervisning, men genopfind jer selv i læringsspejlet, som et bidrag til undervisningen.

Fritids- og ungdomspædagogiske aktiviteter bliver et af de steder, hvor man klarest mærker en ny grænseløshed, hvor læring bliver et dominerende imperativ langt ind i de sfærer og aktiviteter, som tidligere blev set som pauser, fritid og afbræk fra krav om læring og ansvar for egen læring. Der markeres ikke længere nogen grænser for, hvor, hvornår og hvor meget læring må fylde i børn og unges hverdag. Fritids- og ungdomspædagogikken bliver et af de steder, hvor følgende spørgsmål bliver allermost present: Hvor går grænserne for vores ambitioner om, hvor meget læring fritid og leg skal indeholde?

Hvad sker der med legen?

Legens fremtid synes præget af markant spænding. Den udviklende leg er opdaget som et potentiale for bedre læring og trivsel. Men børn og unges leg i fritidspædagogiske sammenhænge hænger i høj grad sammen med, at børn og unge har frihed til at vælge selv.

Børn og unge engagerer sig i hverdagslivet gennem leg, og de kan ikke lade være, fordi det er sjovt, og samtidig bliver de klogere på sig selv og på de andre, der deltager i legen. Leg er kendetegnet ved, at den ikke skal føre til noget bestemt andet end, hvad de legende nu måtte finde på undervejs – leg er åben.

Leg er lystbetonet og motiverende for børn og unge (og alle os andre), hvor vi på den ene side har det sjovt og rart og på den anden side lærer en hel masse, som vi ikke ville lære, hvis ikke vi gav os i kast med legen.

Netop derfor bliver legen så interessant for skolen, den rummer jo enorme ressourcer for læring.

Men når skolen kapitaliserer fritiden og legens potentialer, hvad sker der så med legen? Den centrerer sig omkring formål og mål for fag – leg med formel læring, der lukker sig, og kan vi så overhovedet tale om leg?

Ledelsesudfordringer

Udfordringen synes at være, at muligheden for klare markeringer af grænser imellem skole og fritid, organisatorisk og i forhold til professionsidentiteter forsvinder. Monopolet på fritidspædagogikken som værende pædagogernes felt er ikke givet på forhånd. Fritidspædagogikken må generobres og må reformuleres.

Det betyder, at vi kan iagttage fritidspædagogik som noget, der bliver til igennem mangfoldige konstruktionsprocesser blandt mange aktører. Dermed er fritidspædagogik ikke længere noget, der simpelt er, eller noget nogen simpelt har, men noget der hele tiden skal skabes i spændingsfeltet mellem de aktuelle politiske diskurser (bedre læring) og de konkrete lokale handlesammenhænge, som den fritids- og ungdomspædagogiske praksis er indrullet i.

Det betyder, at de pædagogiske ledere og fritidspædagogerne er en del af løbende proces, der har til formål aktivt at reformulere fritidspædagogikkens plads og muligheder i det nye pædagogiske landskab, der dukkede op med folkeskolereformen. Det kræver stærke og kloge ledere med et strategisk pædagogisk blik for, hvordan fritidspædagogikkens bidrag kan få plads, tid og rum i fremtidens børne- og ungeliv.

Hvordan kan fritidspædagoger og fritidspædagogiske ledere på den ene side medvirke til at tilpasse lærende leg, så alle deltager i legen? Og på den anden side medvirker til legende læring, og igen så alle er med og deltager, men samtidig udvikle børn og unges potentialer i forhold til skole, uddannelse og arbejdsmarked?

Hvordan gik det så?

Vi ved ikke ret meget om hvordan fritidspædagogikken konkret har udviklet sig i lyset af de nye forventninger, men noget tyder på at vi fik mere skole, eller indskoling, mere skolefaglig ledelse og mindre fritidspædagogik og fritidspædagogiks ledelse.

Vi har endnu til gode at se positive effekter fra folkeskolereformens intentioner. Mistrivselen blandt børn og unge stiger, hvilket har før til stigende opmærksomhed på fritidspædagogik og ungdomspædagogik med afsæt i en fritid, der har værdi i sig selv. Og vi ser nye lokalpolitiske initiativer med nye visioner for fritidspædagogikken og en spirende dialog på Christiansborg. Men indtil disse initiativer udvikler sig til konkret ny lovgivning eller politikker, skal fritidspædagogikken fortsat udvikle sig i lyset af reformens forventninger og i den pædagogiske hverdagspraksis.

Det er en ledelsesmæssig og pædagogisk opgave at reformulere og genopfinde fritidspædagogikken. I næste artikel ser vi nærmere på, hvordan denne opgave kan gribes an.

Litteratur:

Larsen, J og Pors, J.G. (2016) *Alle tiders tid til læring*, Tidsskriftet VERA.

Larsen, J. (2015) *Fritid - den nye elev i klassen: Strategisk pædagogisk ledelse*. Odense: Ungdomsringen

Pors, J.G. (2015) *Støjende styring. Genopfindelsen af folkeskolen mellem ledelse, organisering og læring*. Frederiksberg: Nyt fra samfundsvidenskaberne.

[Fritids- og ungdomspædagogikkens STÅBI](#) <mailto:staabi@tokeagerschou.dk>